

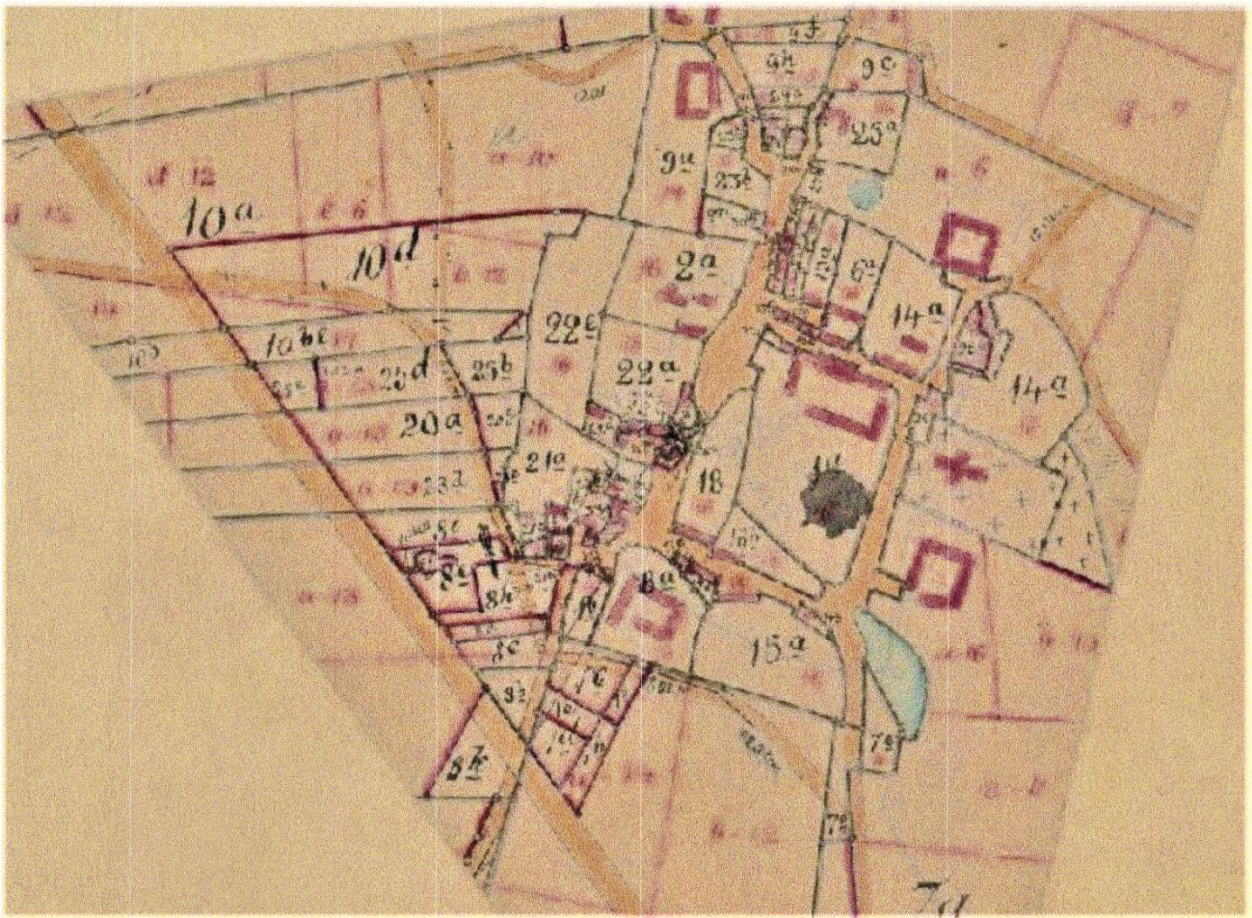
Feldballe købmandsgård

Fra brugsforening til købmandsgård 1915 – 2021

Vilfred Friborg Hansen

Feldballe købmandsgårds historie begynder i 1915, da nogle initiativrige folk, især gårdmænd, beslutter at oprette en brugsforening. Til det formål opfører de en bygning uden for byen, i krydset mellem vejen til Kejlstrup og den forholdsvis nye Ebeltoftvej, på den indtil da ubebyggede vestlige side af vejen. Feldballe by lå dengang omkring kirken med den nuværende Lufthavnsvej som hovedgade, og Ebeltoftvej blev anlagt som en omfartsvej vest om byen i 1860'erne.

Der var tre købmænd i byen. De lå alle tre på "hovedgaden", altså den nuværende Lufthavnsvej. Men folkene omkring den kommende brugsforening så ingen grund til at købmændene skulle være mellemhandlere og tjene på at sælge varer til kunderne. Den fortjeneste mente brugsforeningsfolkene, at de lige så godt selv kunne putte i lommen. Omkostningen blev så opførelse af en bygning og ansættelse af en mand til at dele varerne ud, en såkaldt uddeler.

På dette matrikelkort fra 1925 ses det, at Ebeltoftvejs østlige side nu er udstykket og sikkert delvist bebygget. Men Brugsen (matrikel 8k) er endnu ti år efter sin oprettelse eneste udstykning på Ebeltoftvejs vestlige side. Matrikel-nummeret 8 k fortæller, at grunden er udstykket fra Overgaard (matr. nr. 8 a på kortet) på nuværende Lufthavnsvej.

Feldballe Brugsforening

Som sagt så gjort. Der blev opført en bygning på hjørnet af Ebeltoftvej og Kejlstrupvej, med trappe og indgang på selve hjørnet, så folk fra den ene og den anden side kunne føle sig lige velkomne. Normal købmandsskik dengang.

Bygningen lå direkte ud til både Ebeltoftvej og Kejlstrupvej. Der var ikke noget, der hed fortov dengang. Fløjen mod Kejlstrupvej rummede foruden butikken også boligen til den uddeler, der blev ansat til at passe butikken. Fløjen mod Ebeltoftvej var lager, herunder især lager til grovvarer, og der var ud mod vejen en beton-perron for at lette aflæsning og udlevering af varer. I enden af bygningen var der vognport, måske oprindeligt stald, da vare-landture og afhentning af varer fra dampskibene ved Nappedam er foregået med hestevogn. Uddeleren skulle ifølge kontrakten selv sørge for afhentning af varer fra Nappedam.

Gårdmændene ruttede ikke med pengene. Indretningen af butikken ansås åbenbart ikke for særlig vigtig. Købmanden i Rostved havde lige skiftet sit inventar ud, så man kunne købe hans godt slidte inventar for hundrede kroner. Trods slidt fra starten fik det lov til at stå i butikken de næste 34 år.

Feldballe Brugsforening og vejkrydset med Ebeltoftvej og vejen til Kejlstrup til venstre og vejen til Kolind (nuværende Lufthavnsvej) til højre i 1940'erne. Der er benzinsalg ved Brugsen – enhver købmandsbutik med respekt for sig selv havde en benzinstander ved vejkanten indtil langt op i 1960'erne eller 1970'erne – i Feldballe til sidst i 1970'erne. "Posthuset" til højre, bag det skrædderen. Egnarkivet.

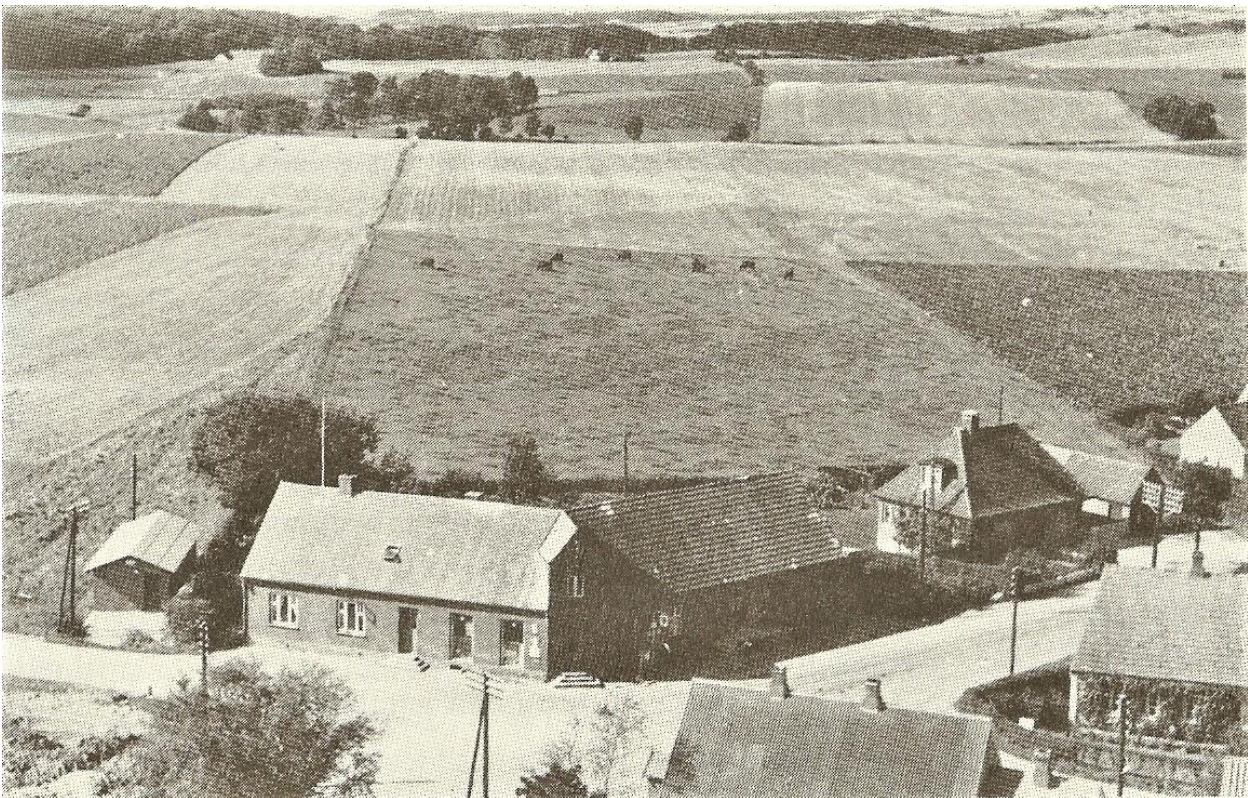
”En blandet landhandel”. Fremgang efter 1945

Efter de første efterkrigsår kom der for alvor gang i trafik og handel i 1950'erne. Begge dele kom brugsforeningen til gode.

Brugsen var allerede i 1930'erne blevet et vigtigt stoppested for Laurits Jørgensens rutebiler på ruten mellem Rønne og Ebeltoft.

Trafikken på Ebeltoftvej øgedes, og der blev opført boliger langs den. Det gjorde krydset ved Brugsen meget trafikfarlig. Derfor blev Kejlstrupvej i 1954 flyttet lidt mod syd, så Lufthavnsvej og Kejlstrupvej ikke mere gik i direkte forlængelse af hinanden. Derved frigjordes det tidligere vejareal fra Kejlstrupvej foran Brugsen. Det blev nu inddraget til have for uddelerparret.

I 1949 gik Brugsens første uddeler Jens Andersen Jensen på pension. Ny uddeler blev Bent Rasmussen. Lis og Bent Rasmussens søn Stig Rasmussen var til sin pension ansat i Danske Bank i Rønne og er nu pensionist i Ebeltoft. Han fortæller, at Brugsen i hans drengetid var en blandet landhandel med et solidt kundegrundlag i et stort opland. Her følger Stigs beskrivelse:

Krydset i Feldballe 1954. Forrest i billedet til højre ”posthuset”, over for det skrædderen. Midt i billedet Brugsen med naboerne andelsfrysehuset til venstre og slagter Aage Mikkelsen til højre – slagteren byggede huset i 1941. Indtil da havde Brugsen været eneste bygning på den vestlige side af Ebeltoftvej. Ud mod Kejlstrupvej ses uddelerboligen til venstre, butikken til højre. Indgang på hjørnet, lager langs Ebeltoftvej. Egnarkivet.

"I Brugsen solgte vi diverse foderstoffer til kvæg og fjerkræ, pakket i sække med 50 kg. Der var også salg af bl.a. hønsepiller i løs vægt - næsten alle havde jo en lille hønsegård i baghaven med nogle få høns. Der var salg af diverse gødningsstoffer. Der var salg af galvaniserede drikkebrug og foderbrug, salg af diverse hønsetråd og tråd til hegn og hegnspæle, hegnsklokker, salg af grimer, kotøjr m.v. Hele dette udvalg var på loftet hen over lageret, og vi havde en lem i loftet og et lille hejseværk, så vi kunne få varer op og ned fra loftet. Der var også salg af diverse byggematerialer og et stor salg af cement, som vi fik direkte fra Aalborg Portland. Også salg af træ og Trol Texplader.

Der var diverse landbrugsredskaber som greb, le, skovle, river m.v. Stort salg af gummistøvler, sokker og indesko. Salg af patroner til jægerne. Der blev jo kørt varetare flere gange om ugen. En tur gik til Krakær, Ulstrup, Ørnbjerg Mølle. En anden gik til Kejlstrup, Møllerup, Bjødstrup og Essig, en tredje til Taastrup og Taastrup Sand. På disse ture indsamlede vi fra gårdejerne æg, som så blev sendt til Århus. Mange gårdejere havde virkelig mange høns og deraf mange æg. På varetarene havde vi masser af blå afgiftsfri benzin med til gårdene. Vi havde også meget petroleum i 30 l. dunke med. Mange havde jo ikke elektrisk lys, så petroleum var til petroleumslamperne.

Min far udlejede også Ferm vaskemaskiner, og hver aften måtte vi ud og hente vaskemaskinen og flytte den til en anden familie, som havde bestilt en vaskemaskine for en dag. Min far udlejede også service til folk, der skulle have fest, konfirmation og fødselsdag - der var alt, så man kunne dække op til 150 personer. Mange havde jo fået gaskomfur, så der var altid travlt med at bytte gasflasker, når folk kom med en tom 11 kg. gul BP-flaske. Salg af hårde hvidevarer var der også: Major køleskabe og frysere, og senere solgtes også et hav af "Jensen" TV. Så ja, det var i høj grad en blandet landhandel".

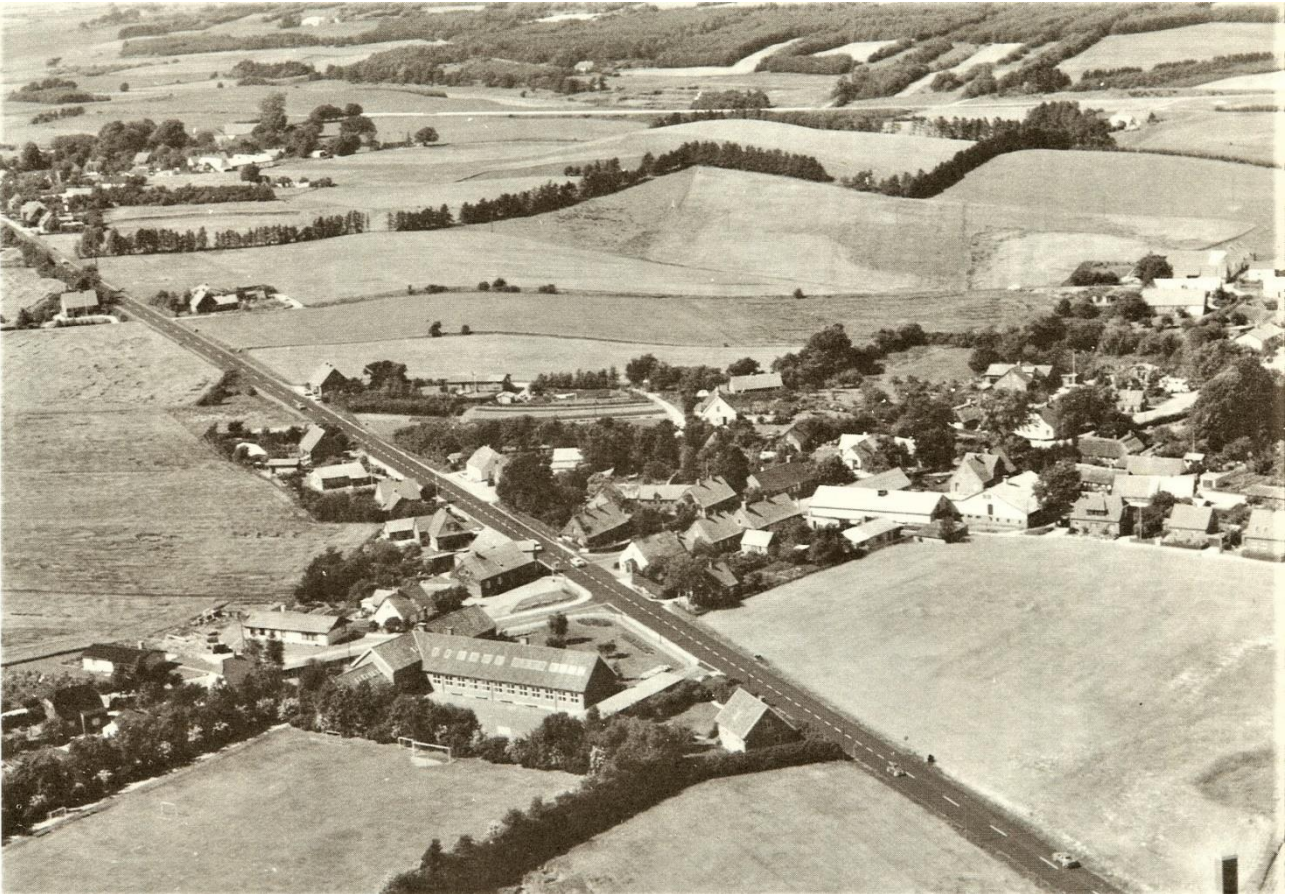
Nye tider med 1960'ernes og 70'ernes højkonjunktur

1956 fik Brugsen en genbo på den anden side af krydset, nemlig den nye Feldballe skole. Det betød også øget omsætning for Brugsen. Det samme gjorde det øgede byggeri i Feldballe, især efter sammenlægningen med Thorsager-Bregnet sognekommune til den nye Rønne Kommune i 1968. Den sidste af de tre købmænd i byen drejede nøglen i midten af 1960'erne, det betød også flere kunder til Brugsen.

I 1960'erne begyndte samfundsudviklingen for alvor at tage fart. Det betød øget handel. I 1964 var tiden derfor kommet til en tilbundsgående ombygning af Brugsen. Hjørneindgangen blev fjernet, og butik og indgang flyttet til bygningen langs Ebeltoftvej. Den nye butik indrettedes med delvis selvbetjening – hypermoderne dengang. Inddragelsen af lageret til butik må formodes at hænge sammen med, at salget af grovvarer var i aftagende. "Den blandede landhandels" tid var ved at være forbi, kunderne havde bil og kunne hente grovvarerne fra specialbutikker og byggemarkeder i de større byer.

Brugsen var godt på vej til at ændre sig fra at være brugsforening og "blandet landhandel" for gårdmændene og landbefolkningen til at være købmændsbutik for gamle og nye byboere. Der blev færre og færre folk på landet – og flere og flere i byerne.

Luftfoto af Feldballe 1970. Der er nu bebyggelse både langs Ebeltoftvej og Kejlstrupvej, så der er tale om både et "gammelt" Feldballe omkring kirken og Lufthavnsvej, og et "nyt" Feldballe langs Ebeltoftvej og Kejlstrupvej. Krydset med Brugsen og skolen bandt de to bydele sammen og blev et nyt "centrum" i Feldballe.

I 1977 blev en del af uddelerens have inddraget til endnu en udbygning af butikken. To år senere gik uddeler Bent Rasmussen på pension, og Ivar Simonsen blev ny uddeler. I forbindelse med uddelerskiftet benyttede man lejligheden til at inddrage uddelerboligen til butik, så den nye uddeler kom til at sørge for egen bolig.

1982 kom den næste store udvidelse. Den gamle facade langs Ebeltoftvej blev blændet af, og indgangen flyttedes til Kejlstrupvej. Den stigende privatbilisme gjorde det desuden nødvendigt at inddrage uddelerens have til parkeringsplads.

1980'erne: man "forbyggede" sig. Fusion med Kolind

Desværre viste de følgende års omsætning, at uddeleren og brugsforeningens bestyrelse havde været for optimistisk. Omsætningen kunne ikke bære de store udgifter til ombygningen. Man havde med andre ord forbygget sig.

Ironisk nok var man sådan set advaret. Nøjagtigt det samme var nemlig sket for Rønede Brugsforening seks år tidligere. Her endte bygningen af det nye store supermarked med FDB's overtagelse af Brugsen og derefter dens omdannelse til discountbutikken Fakta.

Spørgsmålet var, om man skulle opgive selvstændigheden og lade FDB ("Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger") købe bygningen og ansætte uddeleren.

Man fandt dog en mellemløsning: Brugsen fusionerede med Kolind Brugsforening, der dengang var en af Djurslands største brugsforeninger. Det blev effektueret i 1984, og samtidig ansatte man en ny uddeler, Bertel Clausen, der kom fra Nødager Brugsforening. Her havde Bertel været meget synlig og taget ivrigt del i det lokale liv, og det var netop, hvad man ønskede af den nye uddeler.

Hvad det angik, blev man ikke skuffet. Bertel blev i perioder formand for den lokale idrætsforening TGF, formand for antenneforeningen, aktiv i Røndeegnens Turistforening, aktiv for en ny Feldballehal og i to perioder i 1990'erne med i Rønde Byråd for partiet Venstre. Brugsen var for alvor blevet en medspiller i lokalsamfundet.

Positionen understøttedes af, at Brugsen også husede postekspedition, apotekudsalg, tips og lotto m. m. Hvert forår arrangerede Brugsen forårsmarked i Taastrup forsamlingshus.

Benzinsalget fra stander ved Ebeltoftvej var ophørt sidst i 1970'erne, men Brugsen var stadigvæk leveringsdygtig i den afgiftsfrie benzin og olie, f. eks. til skovarbejdernes motorsave. Det blev dog afhændet til olieselskabet "Danmark", det senere OK, i 1980'erne.

1987 blev motortrafikvejen uden om Rønde åbnet. Det betød flere kunder i Feldballe, fordi bilisterne nu kørte uden om Rønde. Og Feldballe Brugsforening kunne herefter ikke alene reklamere for trafikken mod Ebeltoft med at være "Sidste butik inden Ebeltoft", men også for trafikken mod Aarhus med at være "Sidste butik inden grænsen" – fuldstændig sandt, hvis man fulgte det normale net af motortrafikvej og motorveje.

Samtidig blev trafikken til Molslinjen i Ebeltoft stadig stærkere. En tredjedel af Brugsens omsætning kom fra pendlerne gennem Feldballe.

Faresignaler 1988 - 1991

1988 vovede Brugsen en ny tilbundsående reovering og modernisering. Det var nødvendigt – men det kostede.

Samtidig blev det tilladt at holde åbent i weekenden. For at følge med i konkurrencen, måtte Feldballe Brugs også holde åbent lørdag eftermiddag og søndag formiddag. Det var også nødvendigt – men det kostede mere i uddeler- og medarbejdertimer end indtægten kunne bære.

Fusionen med Kolind Brugsforening reddede Feldballes eneste butik. Men der var alligevel faretruende tendenser. Først og fremmest betød åbningen af de mange discountbutikker i omegnen, ikke mindst Fakta i Rønde, en konkurrence, Brugsen i Feldballe havde svært ved at klare.

I 1989 lukkede Mødrehjælpens institution "Felagi" i Feldballe. Det betød, at Brugsen mistede sin største kunde.

I 1991 delte FDB sine landsbybutikker ind i "Dagli` Brugsen" (de mindste) og "Super Brugsen" Feldballe Brugsforening måtte se i øjnene, at kundegrundlaget ikke var stort nok til, at man kunne

blive "Super Brugs" og dermed sikre billigere priser. Fusionen med Kolind afbødede problemet, men ikke nok.

Den øgede trafik til færgerne i Ebeltoft betød, at en ny omfartsvej omkring Feldballe blev et hedt politisk diskussionsemne. I 1990'erne blev det vedtaget, at den skulle gå øst om Feldballe. "Det vil betyde døden for butikken i Feldballe", lød Brugsens og uddelerens advarsel.

Man slap dog med skrækken. Aarhus Amt udskød omfartsvejen og lavede i stedet trafikdæmpende foranstaltninger gennem Feldballe. Måske en god løsning for Taastrups og Feldballe indbyggere, der var i noget af et dilemma: de ville gerne af med trafikken, ikke mindst af hensyn til skolebørnene, men på den anden side måtte de se i øjnene, at det kunne koste den lokale butiks eksistens.

Fra Brugs til købmand. Fra 1990'erne til 2020

Brugsen var igen lukningstruet. Uddeler Bertel Clausen blev nu spurgt, om han var interesseret i at overtage Brugsen og drive den videre som selvstændig købmand.

Efter en del betænkning blev svaret ja.

Det første, den nye købmand tog fat på, var endnu en renovering og modernisering. Bygningerne var stadigvæk ejet af Super Brugsen i Kolind, så den nyslåede købmand blev lejer af bygningerne.

Butikken blev tilsluttet FOCUS-kæden, men da den ophørte efter et par år, gik butikken over til SPAR.

Købmandsbutikken i Feldballe i 1990'erne.

Købmanden var nu herre i eget hus. Samtidig var samfundsudviklingen med butikken. Trafikken ad Ebeltoftvej til Molslinjen i Ebeltoft blev stadig tættere og gav mange kunder. Og fra 1993 kom samfundet ind i en højkonjunktur, der gav folk flere penge mellem hænderne.

Midt i 1990'erne oprettedes Friland som en ny "bydel" i Feldballe. Det betød også flere kunder til købmanden.

Der kom også gang i udstykningen af byggegrunde med Grødehøjvænget og Bakkevænget som de mest iøjnefaldende eksempler. Igen nye kunder til købmanden.

I perioden 1994 – 2001 var Bertel Clausen i byrådet. Købmandens deltagelse i det lokale liv betød, at han blev et yndet "offer" i den lokale "Felstrup Revy".

Men det aktive liv og muligvis også de usikre fremtidsudsigter gav også en meget travl hverdag for købmanden. Så da han fik tilbudt et job som buschauffør hos Sechers Busser i Rostved, med udsigt til en mere normal arbejdsdag, slog han til.

Det store spørgsmål var nu, om der kunne findes en afløser som købmand i Feldballe?

Det spørgsmål blev besvaret bekræftende, da Jens Karl Andersen, der havde købmandsbutik i Knebel, købte bygningerne i Feldballe i 2000 og drev butikken videre med Bertel Clausens souschef Gitte Rasmussen som bestyrer.

Fra købmand til "købmandsgård"¹

I 2018 nærmede Jens Karl Andersen sig pensionsalderen og ønskede at afhænde butikken i Feldballe. Han tog kontakt til Taastrup-Feldballe Beboerforening for at høre, om der kunne blive basis for videreførelse af butikken, evt. med beboerforeningens mellemkomst.

Der kom dog i første omgang ikke noget konkret ud af drøftelserne, så i november 2018 blev købmandsbutikken i Feldballe sat til salg. Beboerforeningen dannede "Den grønne Købmandsbutik i Feldballe" og søgte og fik et tilskud fra Erhvervsministeriets Landdistriktspulje på 350.000 kr. og tilsagn om yderligere 100.000 kr. fra Syddjurs Kommune. Det lykkedes dog ikke at nå til enighed med Jens Karl Andersen om købesummen, så sommeren 2020 lukkede købmandsbutikken endeligt.

På det tidspunkt var køberne til butikken fundet. Det var Flemming Gerhardt-Pedersen og Søren Borel, begge fra Bjødstrup. Til købet havde de dannet andelselskabet "Feldballe Erhvervs Centrum" med det formål at omdanne den gamle købmandsbutik, som de nu omdøbte til "købmandsgård", til "et centrum for handel og liv". De overtog ejendommen 15. august 2020.

"Feldballe Købmandsgård"

Den gamle butik blev totalt renoveret, og den blev opdelt i flere enheder.

---

¹ Det følgende bygger på diverse artikler i Adresseavisen.

Flemming Gerhardt-Pedersen (til venstre) og Søren Borel foran deres nye butik. Foto fra Adresseavisen.

Den første enhed blev de to nye ejeres egen butik, som fik navnet "Kalø Whisky og Vin". Den kom til at ligge i hjørnet af ejendommen. Baggrunden for den er, at Flemming Gerhardt-Pedersen i 25 år har drevet "Dansk Maltwhisky Akademi" fra sin hjemmeadresse i Bjødstrup, mens Søren Borel er mastermind for selskabet "Borel Spirits", der bl. a. arrangerer vinsmagninger. "Kalø Whisky og Vin" har fået sammensat en særlig "Feldballe Gin", hvor hele overskuddet af salget går til forskønnelse af købmandsgården.

Simon Lodberg og kæresten Emma Skov, der også arbejder i "Simons Brød". Foto fra Adresseavisen.

Der er også blevet plads til et kontor for forsikringselskabet "First", som Flemming Gerhardt-Pedersen driver.

Den tredje enhed, ud mod Kejlstrupvej, blev lejet af Simon Lodberg, der i et års tid havde haft bageriet "Simons Brød" i en gård i Skårup. Simon bager økologisk brød på surdej, samt økologiske boller m. m.

Såvel "Kalø Whisky og Vin" som "Simons Brød" åbnede i december 2020.

"Kooperativet" flytter ind

Den tredje enhed på 145 m² blev i februar 2021 lejet af "Feldballe AMBA / Kooperativet", i daglig tale Kooperativet.

Ebeltoftvej 54, februar 2021. Foto fra Adresseavisen.

Kooperativet er en gruppe lokale borgere, der arbejder for at realisere en dagligvarehandel og et mødested i den gamle købmandsgård.

Kooperativet vil ikke skabe en traditionel købmandsbutik, men et indkøbsfællesskab, der formidler salg af specielle varer fra lokale producenter og leverandører, f. eks. friske grøntsager og kød. Varerne bestilles online og kan derefter afhentes i butikken.

Der vil kun være dagligdags basisvarer i butikken, alt andet skal være købt på forhånd over nettet.

Der er etableret et samarbejde med Coop amba, der vil samarbejde om at skabe en butiksform, der

passer til de mindre landsbysamfund generelt. Projektet i Feldballe bliver med andre ord et pilotprojekt for lignende projekter over hele landet.

Der vil blive startet op med frivillige testfamilier i marts 2021, hvorefter det færdige koncept vil blive udviklet og efter planen være færdig i slutningen af 2021.

Butikken skal også fungere som fælles mødested for lokale borgere, foreninger og erhvervsliv, både online og fysisk. Her vil man altid kunne blive opdateret om aktiviteter i lokalsamfundet.

Litteratur:

Vilfred Friberg Hansen: "Feldballe Brugsforening", i "Folk og Liv på Røndeegnen" bind 4 1982

Bertel Clausen: "Uddeler og købmand i Nøddager og Feldballe", i "Folk og Liv" 2011

Adresseavisen

Samtaler med Bertel Clausen og Stig Rasmussen